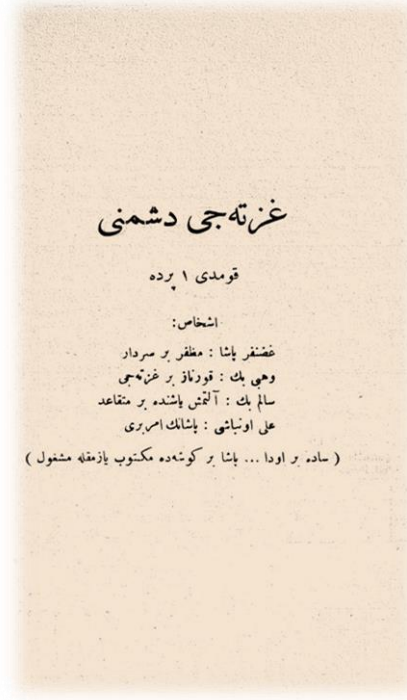
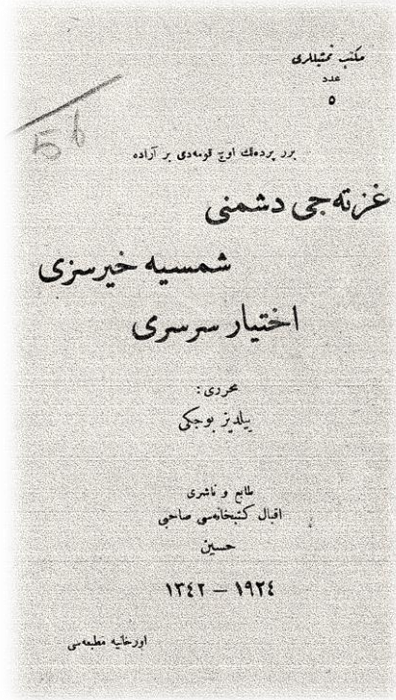

HUMANITIES INSTITUTE
Serhat Tertemiz, MA

GAZETECİ DÜŞMANI ŞEMSIYE HIRSIZI İHTİYAR SERSERİ (1924) REŞAT NURİ GÜNTEKİN (1889 – 1956)

Tiyatro eserinin dış kapağı
Osmanlı Türkçesiyle kaleme alınmış olan
eserin özgün haline ulaşmak için:
<https://katalog.marmara.edu.tr/eyayin/isam/risale/R092748.pdf>

Gazeteci Düşmanı'nın Kişi Kadrosu

Hakkında

Reşat Nuri Güntekin'in 1924 yılında Yıldız Böceği mahlasıyla kaleme almış olduğu *Gazeteci Düşmanı* adındaki mektep temsili tek perdelik bir komedidir. *Şemsiye Hırsız* ve *İhtiyar Serseri* adlı tiyatro oyunlarıyla birlikte İkbal Kütüphanesi tarafından Orhaniye Matbaası'nda basılmış olan yazınsal eser on beş sayfalık bir hacme sahiptir. 1925 yılında aynı matbaada söz konusu eserin ikinci baskısı yapılmıştır. Toplamda sekiz sayfadan oluşan tiyatro oyununda cepheden yeni dönmüş olan bir paşanın gazetecilere olan öfkesi, gazetecilerin umursamazlığı ve arsızlığı işlenmektedir. Oyunun vaka zamanı belirsizdir. Olayın geçtiği mekân ise Gazanfer Paşa'nın odasıdır. Yazarın birçok oyununda görülen oyun içinde oyun uygulayımına bu oyunda da rastlanır. *Şemsiye Hırsız* tek perdelik bir komedi oyunudur. Reşat Nuri Güntekin'in söz konusu edilen oyunu *Kelebek* dergisinde yayımlanmıştır. Oyunun ikinci baskısı 1925 yılında yapılmıştır. Oyun toplamda beş sayfadan oluşmaktadır. Oyunda şemsiyesi kaybolan bir adamın Üsküdar vapurunda şemsiyesini görüp hırsızlık için ilan vermesi mizah konusu haline getirilir. Üç temsilin bir arada bulunduğu kitapta yer alan bir diğer komedi oyunu da *İhtiyar Serseri*'dir. Söz konusu eser Octave Mirbeau'nun eserinden uyarlanmıştır. Toplamda on üç sayfalık bir hacme sahip olan eser komedidir. Yolda bulunduğu bir cüzdanı karakola götürüp emniyet güçlerine teslim eden ihtiyarın şüpheli durumuna düşmesi gülünç bir şekilde işlenmektedir.

GAZETECİ DÜŞMANI

Kişiler

<i>Gazanfer Paşa</i>	Cepheden yeni dönmüş muzaffer bir serdardır.
<i>Vehbi Bey</i>	Paşadan demeç almaya çalışan kurnaz bir gazetecidir.
<i>Salim Bey</i>	Gazanfer Paşa'nın altmış yaşındaki yakın dostudur.
<i>Ali Onbaşı</i>	Paşanın hizmetindeki bir emirberidir.

Detaylı Olay Örgüsü

Gazanfer Paşa'nın Gazetecilere Olan Öfkesi Ülkenin girmiş olduğu savaşta muzaffer olmuş ve müsademe alanından yeni dönmüş olan Gazanfer Paşa gazetecilerden tiksiniyor ve onlara asla güvenmemektedir. İçten içe onlara karşı derin bir öfkeyle kin besler. Gazanfer Paşa'ya göre gazeteciler yeri geldiğinde en azılı düşmandan bile daha tehlikeli olabilmektedir. Konakladığı yere gazetecilerin girmemesi için kapısında nöbet tutulmasını ister. Fakat bir süre sonra dışarıdan bağırma sesleri geldiği duyulur. Bağırma seslerinin gazetecilerden kaynaklandığını sandığından nöbetçiye vur emri verir. Ancak gelen kişinin en yakın dostlarından biri olan Salim olduğu anlaşılır ve paşa derdini ona anlatır.

Gazanfer Paşa'nın Gazetecilerden Kaçması Güç ve cesaret sayesinde düşmanın sözlerinden ve söylemlerinden korunabileceğini ancak gazetecilerin söylemlerinden ve sorularından korunmanın mümkün olmadığını ifade eder. Cepheden dönen trenden indiği anda etrafını saran, onun fotoğrafını çekmek isteyen ve sorularıyla kendisini sürekli rahatsız etmiş olan gazetecilere demeç vermemeye ve onlarla hiçbir şekilde muhatap olmamaya ant içmiştir. Geçen iki gün boyunca evinin etrafını kuşattıklarını ve onlarla görüşmeme konusunda inat ettiğini söyler.

Gazeteci Vehbi'nin Paşanın Odasına Gizlice Girmesi İkinci mecliste paşanın istemiş olduğu sandık Onbaşı Ali tarafından odaya getirilir. Paşa, cebindeki anahtarı çıkarıp sandığı açtığından içinden elinde bir fotoğraf makinesi olan Gazeteci Vehbi'nin çıktığı görülür. Düzenli olarak paşaya gelen sandıklara benzer bir sandık getirtilip içine giren Vehbi, bu yolla paşanın odasına girmeyi başarmıştır. Gazeteci Vehbi, gizlice içine girmiş olduğu sandık aracılığıyla paşanın karşısına çıkmayı ve onunla mülakat yapmayı amaçlamaktadır. Kendisine oynanan oyuna ziyadesiyle öfkelenmiş olan Gazanfer Paşa intikam almak amacıyla gazeteciye bir oyun oynar. Gazanfer Vehbi'ye, yapmak istediği mülakatla düşmana bilgi sızdırmak amacını güttüğünü söyleyerek onu korkutur. Sözlerinin sürekli çarpıtıldığını fark eden Vehbi, paşayla mülakat yapamayacağını anlayınca sadece bir kare fotoğraf çekmek ister. Paşanın bu isteği kabul etmesinin ardından makinesini hazırlar. Ancak paşa silahını çıkartıp ona doğrultur ve silahını ateşlerken fotoğrafının çekilmesini ister.

Paşanın Gazeteciye Ders Vermesi Paşa silahını ateşlemek üzereyken Vehbi korkuya kapılarak masanın altına saklanır. Ancak paşa ona bir oyun daha oynar. Evcilleştirdiği bir yılanına süt içerirken aksiliğinin tuttuğunu, onun başına vurduğunu ve ardından yılanın masanın altına kaçıp bir yere saklandığını söyler. Ardından hindistancevizini göstererek onun düşmanın elinden alınmış ender bir bomba olduğunu ve onu Vehbi'ye atacağını söyler. Bombanın patlaması durumunda hiçbir sorumluluk kabul etmeyeceğini de ekler. Korkudan ölmek üzere olan düzenbaz gazeteci, paşa bombayı kendisine atacağını söylediği zaman gelmiş olduğu sandığa geri düşer. Paşa sandığı kapatır ve Onbaşı Ali'den onu geldiği yere geri götürmesini ister. Gazanfer Paşa Salim'e Vehbi'ye oynadığı oyunu beğenip beğenmediğini sorduğunda perde kapanır.

Temalar

Kandırma Reşat Nuri Güntekin tarafından 1924 yılında kaleme alınmış *Gazeteci Düşmanı* adındaki mektep temsilinin ana izleği kandırma ve sahtekârlıktır. Cepheden yeni dönmüş olan Gazanfer Paşa gazetecilerin baskısından ve inadından yılmıştır. Onlarla görüşmemek ve onlara demeç vermemek için günlerce evinden çıkmaz. Gazeteciler onunla mülakat yapmak için inat ettikçe o da onlarla görüşmemek konusunda inat eder. Gazanfer Paşa her geçen gün gazetecilere daha fazla öfkelenir. En sonunda Vehbi adındaki bir gazeteci paşanın evine götürülen bir sandığın içine girerek paşaya ulaşmayı başarır. Gazeteci paşayla mülakat yapmak ve onun fotoğrafını çekmek ister. Ancak paşa gazetecinin küstahlığını ona oyun oynayarak ve onunla alay ederek cezalandırmak ister. Gazanfer Paşa Vehbi'ye sorduğu sorularla düşmana bilgi sızdırma amacında olduğunu söyler ve

bundan dolayı onu divanı harbe göndermekle tehdit eder. Fotoğraf çekileceği sırada silahını gazeteciye doğrultup onu korkutur. Korkudan masanın altına saklanan gazeteciye yılanının oraya saklandığını söyler. Korkudan geldiği sandığı geri giren gazeteci, odaya girdiği şekilde odayı terk eder.

Kişi İncelemesi

Gazanfer Paşa (Açık/Asosyal/Sorumlu/Duygusal/Mantıklı)

Reşat Nuri Güntekin tarafından 1924 yılında kaleme alınmış olan mektep temsilinin başkişisi Gazanfer Paşa sert mizaca sahip muzaffer bir komutandır. Cepheden yeni dönmüştür. Küstahlıkları ve inatlarından dolayı gazetecilere öfkeli. Hatta onlardan nefret etmektedir. Onlarla hiçbir şekilde görüşmek ve onlarla mülakat yapmak istemediği gibi onlara bir kare fotoğraf dahi vermek istemez. Herhangi bir gazeteciyle karşılaşmamak için evinden dışarı çıkmaz ve kapısının önüne nöbetçi koyar. Aşırı ısrarcı ve sınırı aşan gazetecilerin vurulmasını emreder. Harp sırasında kanlı mücadelelere girdiği düşmanlarını gazetecilere tercih eder. Paşa, odasına izinsiz giren Gazeteci Vehbi'nin söylemlerini çarpıtarak onunla oyun oynar ve onu küçük düşürür.

Öfkeli Israrcı ve küstah gazetecilerden bıkmış olan Gazanfer Paşa hiçbir gazeteciyle görüşmek istemez. Kapısının önüne koyduğu nöbetçiye gerektiği takdirde gazetecileri vurması emrini verir. Bir silahın ateşlendiğini duyduğunda gazetecilerden birinin vurulduğunu sanır: "Paşa – (kendi kendine) İnşallah öldürmüştür" (Güntekin 1924, 3).

Alaycı Odasına izinsiz bir şekilde giren Gazeteci Vehbi'ye anlayacağı şekilde cevap verir. Aynı şekilde Gazanfer Paşa da ısrarcı ve küstah gazeteciye bir oyun oynar. Onun sözlerini sürekli olarak çarpıtır: "Paşa – Farz ediniz ki size söyledim. Yazdınız. Düşman bundan istifade etti. Bu bir ihanet-i vataniye değil midir? (...) Sizi Divan-ı Harbe vereceğim" (Güntekin 1924, 7-8).

Kurnaz Gazeteci Vehbi tarafından kendisine oynanmış olan oyun karşısında öfkesine hâkim olamayan Gazanfer Paşa ona aynı şekilde karşılık verir. Çevik zekasıyla karşısındaki gazeteciye korkutmayı başarır. Fotoğraf çekimi sırasında silahını ona doğrultur: "Paşa – Niçin öldüreyim? Yalnız istiyorum ki silahımdan çıkan kurşun olmazsa bile dumanı görünsün" (Güntekin 1924, 9).

Muzaffer Gazanfer Paşa cepheden yeni dönmüş ve girdiği silahlı mücadeleyi kazanmış galip bir komutandır. Bundan dolayı itibar sahibidir ve hem saygı hem de ilgi görür. Kapısında nöbetçiler beklemektedir ve gazeteciler onunla mülakat yapabilmek için evinin önünde günlerce beklemiştir. Hatta bunlardan biri onunla görüşebilmek için kurnazca bir oyuna bile kalkışır.

Başarılı Hiçbir gazeteciyle görüşmek istemeyen Gazanfer Paşa Vehbi tarafından oyuna getirilir. Ancak paşa gazeteciye önemli bir ders verir ve oynamış olduğu oyunla onu geldiği gibi evinden dışarı çıkarmayı başarır: "Paşa – Nasıl? Gazeteciye oynadığım oyunu beğendin mi?" (Güntekin 1924, 10).

Sitemkâr Kendisiyle mülakat yapmak isteyen gazetecilerin ısrarları ve küstahlıkları karşısında bunalmış olan Gazanfer Paşa, dostu Salim'e adeta sitem eder: "Paşa, gazetecilerin elinden çektiğimi düşmandan çekmedim" (Güntekin 1924, 4).

İntikamcı Gazeteci tarafından kendisine oynanmış olan oyunun intikamını almak için eyleme geçer: "Bana oyun oynasınlar ha! Sen seyret ben de bu gazeteciye ne oyun oynayacağım?" (Güntekin 1924, 5).

Sert Oynamış olduğu oyunlarla karşısına çıkmayı başarmış olan Gazeteci Vehbi'ye karşı düşmanca bir tavır takınır ve ona soğuk davranır. "(Vehbi'ye) İlk partiyi kazandınız tebrik ederim. Gelelim mülakata. Sorunuz. (...) Paşa – Size bir şey söyledim mi ki teşekkür ediyorsunuz. (...) Paşa – Bekliyorum" (Güntekin 1924, 6-7).

ŞEMSIYE HIRSIZI

Kişiler

İhtiyar Anlatıcı başkişi meddahı andıran bir ihtiyardır.

Hırsız

İhtiyarın şemsiyesini çalan kişidir.

Detaylı Olay Örgüsü

İhtiyarın Şemsiyesinden Bahsetmesi Diğer oyunlardan farklı olarak Reşat Nuri Güntekin'in bu oyunu diyalog ve vakaya dayalı bir oyun değildir. Sahnede yalnızca bir kişi vardır ve başından geçenleri dinleyicilere anlatmaktadır. Hâli ve tavrıyla adeta bir meddahı andırmaktadır. İhtiyar, bir mendili veya bastonu olmasa da başına birçok bela açmış olan bir şemsiyesi olduğunu söyler. Seyirciye hitap eden karakterin bir adı yoktur. Başından geçenleri dolaysız yoldan anlatır. Kendisine bir isim verilmemiş olsa da dış görünümü ve fiziksel özellikleri tasvir edilir. Yüzünün çilli, köse sakallı ve zayıf bir ihtiyar olduğuna değinilir. Sırtında eskimiş bir yeşil renk palto vardır. Elindeyse karga burun bir şemsiye bulunmaktadır. Söze giriş yaptıktan sonra ihtiyar şemsiye yüzünden başına gelen olayı anlatmaya başlar. Elindeki şemsiye o zamana kadar almış olduğu dördüncü şemsiyedir. İhtiyarın tabiriyle şemsiye onun başına birçok bela açmıştır. Diğer şemsiyeleriyle de sorunlar yaşamıştır. Şemsiyenin bazı olumlu ve olumsuz özelliklerini saydıktan sonra başına gelenleri anlatmaya başlar.

Çalınan Şemsiyesini Geri Alma Öyküsü Bir süre önce kaybetmiş olduğu şemsiyesini Üsküdar vapurunda seyahat ederken bir kişinin elinde görmüştür. Yabancıнын elindeki şemsiye kaybolanla ciddi benzerlikler gösterir. Kayıp şemsiyesine daha önce bazı işaretler koymuş olan ihtiyar ona iyice bakar. Şemsiyenin sapına çakıyla bazı çizikler çizmiş, kumaşının ucuna ise bir yama yapmıştır. Vapurdaki yolcuların arasında şemsiyesini geri alıp alamayacağını düşünürken aklına bir fikir gelir. Vapur kıyıya varır varmaz gazeteye giden başkışı şemsiyesini kaybettiğine dair ilan verir. Onu Üsküdar vapurunda bir kişinin elinde gördüğünü, yabancıyı herkesin içinde rencide etmek istemediği için kendisine bir şey söylemediğini söyler ve şemsiyeyi detaylı bir şekilde tarif eder. Şemsiyeyi sahibine iade etmesi için hırsıza yirmi dört saatlik bir süre tanır. Ertesi gün dükkânını açmaya giden ihtiyar kapının önünde bir düzine şemsiye bulur. Başına gelen felaketin aslında oldukça olağan bir olay olduğunu anlamış olur.

Temalar

Sahtekârlık Reşat Nuri Güntekin'in 1924 yılında yayımlanmış mektep temsilinden biri olan *Şemsiye Hırsız*, *Diş Ağrısı* adlı oyununda olduğu gibi tek kişilik bir oyundur ve uzun bir monologdan oluşur. *Şemsiye Hırsız*'nda, kayıp şemsiyelerinden birini Üsküdar vapurunda yolculuk yaparken başka birinin elinde gören ihtiyarın onun çalındığını düşünmesi ve onu geri alma çabası işlenir. Kayıp şemsiyesini başkasının elinde gören ihtiyar, daha önce onun üzerine bırakmış olduğu işaretlerden onu tanır. Bunun üzerine şemsiyesini hırsızdan geri almayı düşünse de onu herkesin içinde utandırmak istemediğinden gazeteye ilan vermeye karar verir. İhtiyar vapurdan inip gazeteye gittiğin vapurda şemsiyesini gördüğünü ve onun kendisine iade edilmesini istediğini ifade eden bir ilan verir. Ertesi gün dükkânının önünde bir düzine kadar şemsiye bulan ihtiyar şemsiye hırsızlığının oldukça olağan bir durum olduğunu öğrenmiş olur.

Kişi İncelemesi

İhtiyar (Açık/Sosyal/Sorumlu/Mantıklı)

Şemsiye Hırsız adlı mektep temsilinin başkışisi ve tek oyuncusu olan ihtiyar oldukça gösterişsiz ve nazik bir karakterdir. Adı bilinmemektedir ve oyun boyunca monolog şeklinde konuştuğundan adeta bir meddah olduğu izlenimi verir. Sahibi olduğu şemsiyelerle sürekli sorun yaşayan başkarakter onlara dair maceralarına değinir. Şemsiyelerin hem faydalarından hem de zararlarından kendine özgü üslubu ve görüşleriyle bahseder. Şemsiyeyi adeta insanlaştırarak ona dair birçok olumlu ya da olumsuz özellik sayar. Kaybetmiş olduğu bir şemsiyesini vapurda başkasının elinde görünce akıllıca bir hamle yaparak gazeteye gider ve kayıp şemsiyesiyle ilgili ilan verir. Ertesi gün dükkânının önünde bir düzine kadar şemsiye bulur.

Konuşkan *Şemsiye Hırsız* adlı mektep temsilinin başkışisi oyun boyunca adeta bir meddah gibi monolog şeklinde konuşur. Başından geçen olayları detaylı bir şekilde anlatır. Duygularını, hislerini, gözlemlerini ve tecrübesini kendine has üslubu ve anlatımıyla aktarır.

Nazik Kaybettiği şemsiyesini Üsküdar vapurunda yolculuk yaparken bir yabancıнын elinde gören ihtiyar onun çalınmış olduğunu düşünür. Bundan dolayı şemsiyeyi çalan kişiyi başkalarının

önünde rencide etmemek için şemsiyenin kendisine iade edilmesini istediğini gazeteye verdiği bir ilanla duyurur. Bu tavırla başkarakter oldukça kibar ve düşünceli bir hareket sergilemiş olur.

Sitemkâr Şemsiyeleriyle ilgili sürekli olarak sorun yaşayan başkarakter onlardan çok sitemkâr bir üslupla bahseder. Şemsiyelerinin bir yandan olumlu yönlerini sayıp dökerken diğer yandan olumsuz taraflarına da değinir: “Şemsiyenin bizi on, on beş damla sudan korumaya mukabil başımızı belaya sokar, ateşe atar” (Güntekin 1924, 13-14).

Gülünç Oyun boyunca başkarakterin oldukça önemsiz bir nesne olan şemsiye için uzunca konuştuğu ve şemsiyelerinden dert yandığı görülür. Şemsiyelerin insanlar için hem faydalı hem de zararlı olduğunu anlatır. Şemsiyelerine olan takıntısı onu gülünç durumlara sokar.

Şaşkın Kaybettiği şemsiyesini vapur yolculuğu sırasında başkasının elinde görünce onun çalındığını düşünmeye başlar. Bundan dolayı onun kendisine iade edilmesi için gazeteye ilan verir. Ertesi sabah dükkânına gittiğinde kapının önünde birçok şemsiye olduğunu görür. Başkarakter şemsiye hırsızlığının bu kadar olağan bir olay haline gelmiş olmasını şaşkınlıkla karşılar: “Demek ki vapurda şemsiye hırsızlığı bir nevi moda, daha doğrusu ticaret haline gelmiş” (Güntekin 1924, 16).

Başarılı Şemsiyesinin çalınmış olabileceğini düşünerek gazeteye ilan veren başkarakter akıllıca bir harekette bulunur. Gazeteye ilan vererek hırsız vapurda rencide etmemiş ve kendini de tehlikeye atmamış olur. Verdiği ilan sonucunda başkarakter ertesi sabah dükkânının önünde birçok şemsiye bulur. Böylece başkarakterin amacına ulaştığı söylenebilir.

Gösterişsiz Oyunun başlarında başkarakterin görünümüne dair kısaca bilgi verilir. Başkarakterin dış görünümüyle ilgili verilen bilgilerden onun gösterişsiz bir karaktere sahip olduğu anlaşılmaktadır: “Çil yüzlü, köse sakallı, kuru bir ihtiyar. Arkasında havı dökülmüş yeşil bir palto. Elinde karga burun bir şemsiye vardır” (Güntekin 1924, 13).

Uysal Oyunun başkarakteri olan ihtiyar, Üsküdar vapurunda yolculuk yaptığı sırada kaybetmiş olduğu şemsiyeyi başkasının elinde görünce onun çalındığını düşünmeye başlar. Şemsiyesinin çalınmış olabileceği durumuna karşın sakinliğini korur ve uzlaşmacı bir tavır takınarak hırsızla kavga etmek yerine gazeteye ilan vererek şemsiyesinin kendisine geri iade edilmesini istediğini bildirir.

İHTİYAR SERSERİ

Kişiler

Refik Efendi Görevinden azledilmiş altmış bir yaşındaki eski adliye memurudur.
Komiser Karakolun baş sorumlusudur.
Hüseyin Efendi Polis memurudur.

Detaylı Olay Örgüsü

Yangın Yerinin Emniyet Güçlerince Mimlenmesi Piyesi oluşturan vaka bir polis karakolunda geçmektedir. Hava yağmurludur ve soğuk bir kış gecesidir. Birinci sahne karakol komiseriyle polis memuru arasında geçen diyalogla açılmaktadır. Karakol komiseri, yangın yeri olarak anılan ve sürekli suç işlenen bir semt hakkında karar çıkmış olduğunu söyler. Çıkan karara göre söz konusu semtte yaşayan ve herhangi bir olaya karışmış olan herkes tutuklanacaktır. Diyalog sırasında odanın kapısı açılır ve bir polis memuru ile sersefil bir halde bulunan Refik Efendi içeri girer.

Refik Efendi'nin Bulduğu Cüzdanı Karakola Getirmesi Yolda yürürken içinde deste deste banknotların olduğu bir cüzdan bulmuş olan Refik Efendi kayıp cüzdanı karakola getirir. Başlangıçta Refik Efendi'yi denemek amacıyla komiser cüzdanın içinin boş olup olmadığını sorar. Genellikle karakola getirilen bütün cüzdanların içi boş olduğundan komiser sorunun cevabını bildiğinden oldukça emin bir halde soruyu sorar. Ancak Refik Efendi cüzdanın parayla dolu olduğunu söyler. Komiser, maddi durumu bu kadar kötü olmasına rağmen Refik Efendi'nin cüzdanı karakola getirmiş olmasını garipser. Onun bu derece dürüst olmasını anlamakta zorlanır ve cüzdanı nasıl bulmuş olduğunu sorar. Refik Efendi cüzdanı yokuşun alt tarafından manav dükkânının önünde bulduğunu söyler ve sinema çıkışı sırasında birinin düşürmüş olabileceğini tahmin eder.

Refik Efendi'nin Talihsiz Geçmişini ve Cüzdanı Nerede Bulduğunu Anlatması Kendisine nereden geldiği sorulduğundan Refik Efendi zorluklarla geçmiş olan hayatına kısaca değinir. On yıl önce eşini kaybetmiş olan Refik Efendi'nin iki oğlu vardır. Oğullarından biri Çanakkale'ye gitmiş ve diğeri de muharebe sırasında kaybolmuştur. Birkaç gün kadar önce Gureba Hastanesi'nden taburcu olmuştur. Hastanelik olduktan sonra çalışıp para kazanabileceği bir iş bulamamıştır. Bir süredir karnını doyuramadığı gibi barınabileceği bir ev de bulamamıştır. Tapusunu bulamadığı namı kötü olan semtteki evine gitmişse de ev harabeye dönmüştür. Bulmuş olduğu bir brandayla kendisi için küçük bir yer yapıp orada yaşamaya başlamıştır. İşsizlikten dolayı uzun süre aç kaldığından para kazanmak amacıyla dilencilığe başlar. Fakat dilencilik yaparken de şansı yaver gitmez. İnsanlar para vermek isteseler de soğuk kış havasından dolayı kimse elini cebinden dışarı çıkarmak istemediğinden kimseden para alamaz. İntihar etmeyi düşünmüş olsa da onu da yapamamıştır. Edirnekapı'da ikamet eden bir akrabasının yanına gider ancak onu evde bulamaz. Bundan dolayı evine geri döner. Yolda görmüş olduğu bir simitçiden simit istemeye niyetlenmişse de bundan vazgeçer. Onun zor durumda olduğunu anlamış olan simitçi ona simit verir. Refik Efendi sefilliğinden ve çaresizliğinden dolayı oturup ağlamaya başlar. Ardından dilencilik yaptığı sinemanın önüne gelir. Yürüdüğü sırada bastonuna takılan cüzdanı fark eder. Bir süreliğine de olsa cüzdanı almayı düşünmüşse de vicdanı buna izin vermez ve onu karakola getirir.

Yangın Yerinde Oturduğu Öğrenilen Refik Efendi'nin Nezarethaneye Atılması Refik Efendi'nin başından geçen olayları hayretle dinlemiş olsa da komiser, sersefil halde olmasına rağmen cüzdanı karakola getirmiş olmasını aptallık olarak görür. Komiser, cüzdanın sahibinin kendisine ulaşabileceğini söyleyerek Refik Efendi'ye nerede oturduğunu sorar. Refik Efendi yangın yerinde oturduğunu söyler. Vukuatlı semtte oturduğu anlaşılmış olan Refik Efendi için işler tersine döner. Refik Efendi'ye suçlu muamelesi yapılmaya başlanır. Komiser ona bazı sorular sorar. Komiser Refik Efendi'ye yangın yerinde serserilerin birini soyduğunu, serserilerin onun komşusu sayıldıklarını ve olayla ilgili bir malumatı olup olmadığını sorar. Refik Efendi Komiser'e olayla ilgili hiçbir bilgisinin olmadığını söyler. Yanında hüviyeti olmadığından suçlu muamelesi gören Refik Efendi geceyi nezarethanede geçirir.

Temalar

Sahtekârlık Reşat Nuri Güntekin tarafından kaleme alınıp *Gazeteci Düşmanı* ve *Şemsiye Hırsızı* adlı tiyatro oyunları ile tek bir kitap halinde yayımlanmış *İhtiyar Serseri* adlı yazınsal yapıtta sahtekârlık teması işlenmektedir. Memurluk görevinden azledilmiş ve yakınlarını kaybetmiş olan Refik Efendi ihtiyarlık dönemlerinde hem maddi hem de manevi olarak ciddi zorluklar yaşamaya başlamıştır. Yaşlı olmasına rağmen fiziksel gücü yerindedir. Ancak yoksulluğundan ve iş bulamadığından dolayı dilenmek zorunda kalır. Sürekli dilendiği sinemanın önünde bulduğu para dolu cüzdanı emniyet güçlerine teslim etmek amacıyla karakola gider. Ancak Komiser, maddi durumu kötü olduğundan dilencilik yapmak zorunda kalan Refik Efendi'nin cüzdanın sahibine teslim edilmesi amacıyla karakola gelmiş olmasını budalalık olarak görür. Neredeyse her gün çıkan olaylarla ünlenmiş olan semtte ikamet ettiği öğrenildiğinde suçlu muamelesi görür ve göz altına alınır. Etik ve ahlaki değerlere olan saygısı onu cüzdanı sahibine teslim etmeye yönlendirmişse de bu davranışı nedeniyle emniyet güçleri tarafından hiçbir suçlu olmamasına rağmen cezalandırılır.

Kişi İncelemesi

Refik Efendi (Sosyal/Sorumlu/Duygusal)

Oyunun başoyuncusu altmış bir yaşında memurluktan azledilmiş yoksul bir erkektir. Oğullarından birini Çanakkale'ye göndermiş ve diğeri de muharebede kaybolmuştur. Eşini de kaybetmiş olan Refik Efendi'nin kimsesi yoktur. Yaşamış olduğu manevi sıkıntıların yanında memurluktan azledildiği için ciddi maddi sorunlar da yaşamaktadır. Hiçbir yerde iş bulamadığından dolayı Refik Efendi dilencilik yapmaya başlar. Yangın yeri olarak ünlenmiş olan semtte bulunan bir sinemanın önünde düzenli olarak dilenmeye başlar. Sinemanın önünde dilencilik yaptığı bir gün yerde içi deste deste parayla dolu bir cüzdan bulur. Paraya ihtiyacı olmasına rağmen ahlaki olarak doğru olanı yapmaya karar verip cüzdanın sahibinin bulunması amacıyla onu karakola götürür. Ancak kılığı, kıyafeti ve dış görünümü nedeniyle ona kaba davranılır ve yangın semtinde ikamet ettiği öğrenildiğinde de ona suçlu muamelesi yapılır. Evi harap olmuş olduğundan arazisinin üzerine brandadan yapmış olduğu bir sığınağın içinde yaşamaktadır. Refik Efendi, yaşadığı dönemin insani çürümüşlüğüne mağduru olur.

Dürüst Ailesini kaybetmiş ve memurluktan azledilmiş olan Refik Efendi hem maddi hem de manevi olarak ciddi sorunlar yaşamaktadır. Yaşlanmış olmasına rağmen geçimini sağlayabileceği bir geliri yoktur. Birçok yere iş başvurusunda bulunmuş olsa da hiçbir yerden olumlu yanıt alamamıştır. Bundan dolayı dilencilik yapmaya başlar. Bir gün dilendiği sinemanın önünde içi para dolu bir cüzdan bulur. Paraya ihtiyacı olmasına rağmen ahlaki ve vicdani olarak doğru bildiğini yaparak cüzdanı karakola teslim eder.

Talihsiz Refik Efendi eşini on yıl önce kaybetmiştir. Oğullarından biri Çanakkale'ye gitmiş ve biri de muharebede kaybolmuştur. Ailesini kaybetmiş ve tek başına kalmış olan Refik Efendi büyük talihsizlikler yaşamıştır: "Zevcem öleli on sene oldu. İki oğlum vardı. Biri Çanakkale'ye gitti, öbürü muharebede kayboldu" (Güntekin 1924, 24-25).

Aciz Altmış bir yaşına gelmiş olan ve maddi yetersizliklerle mücadele eden Refik Efendi fiziksel ve mali olarak aciz durumdadır. Ailesini de kaybettiğinden psikolojik olarak oldukça kötü durumdadır: "Çalışmaya halim yok. Hoş halim olsa da iş nerede? Açlık, ihtiyarlık, hastalık beni canımdan bezdirdi" (Güntekin 1924, 24).

Sefil Refik Efendi'nin iç dünyasındaki bunalımlar dış görünümüne de yansımıştır. Yaşadığı yoksulluk ve içsel bunalım dış görünümünden de kolayca anlaşılacaktır: "Sefil kıyafetli bir ihtiyar adam. Arkasında eski bir caket, ayaklarında çamurlu patlak potinler vardır" (Güntekin 1924, 22).

Karamsar Ahlaki ve vicdani olarak doğru bildiğini yaparak sinemanın önünde bulmuş olduğu cüzdanı sahibinin bulunması için karakola teslim etmeye giden Refik Efendi'ye dış görünümü ve ikamet ettiği semttten dolayı oldukça kötü davranılır. Yapmış olduğu iyiliğin karşılığında kötülük gören Refik Efendi insanoğlunun ne kadar kötüleşebileceğine dair şu sözü söyler: "Merhametten maraz doğar" (Güntekin 1924).

Ötekileşen Dilencilik yaptığı sırada sinemanın önünde bulduğu para dolu cüzdanı emniyet güçlerine teslim eden ve sahibinin bulunması amacıyla karakola giden Refik Efendi hem dış görünümü hem de ikamet ettiği semt nedeniyle dışlanır. Aynı zamanda yaşlılığından dolayı da topluma yabancılaşır ve toplum da onu ötekileştirir: "Açlık, ihtiyarlık, hastalık beni canımdan bezdirdi" (Güntekin 1924, 11).

Umutsuz Hem eşini hem de çocuklarını kaybetmiş olmasının yanında yaşlılık döneminde maddi yetersizliklerden dolayı dilenmek zorunda kalmış olan Refik Efendi, insanların umursamazlığı ve vicdansızlığı karşısında da var olan umut kırıntılarını yitirir: "Birkaç kere kendimi öldürmek istedim. Cesaret edemedim" (Güntekin 1924, 11).

Bilge Mektep temsilcilerini belirli bir dünya görüşünü yansıtmak ve yeni kurulan cumhuriyet rejimi için ideal vatandaş yetiştirmek için kaleme almış olan Reşat Nuri Güntekin okuru/seyirciyi güdümlenecek karakterlere tiyatro oyunlarında yer verir. Refik Efendi okuru/seyirciyi etkileyip yönlendirmek amacıyla olan kurgusal kişilerden biridir.

Kaynakça

Demir, Bilal. *Tiyatro Yazarı Olarak Reşat Nuri Güntekin*. Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul Üniversitesi, İstanbul: Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017.

Güntekin, Reşat Nuri. *Gazeteci Düşmanı-Şemsiye Hırsız-İhtiyar Serseri*. İstanbul: İkbâl Kütüphanesi, 1924.

Peker, Hacire. *Reşat Nuri Güntekin'in Tiyatro Oyunları Üzerine Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara: Gazi Üniversitesi, 2019.